

תבונה, רגישות ונגישות: עיצוב לבעלי צרכים

מיוחדים

מאת: רובי קציר, מערכת וואלה!
יום חמישי, 17 בנובמבר 2011, 14:47

בישראל חיים מאות אלפי אנשים המוגדרים כבעלי צרכים מיוחדים, הסובלים מלקויות כלשהן - בוגרי בתי ספר לעיצוב מוכיחים שעיצוב פונקציונלי עבורם לא חייב לבוא על חשבון אסתטיקה

תגיות: עיצוב פנים, נכים, עיוורים, ביטול

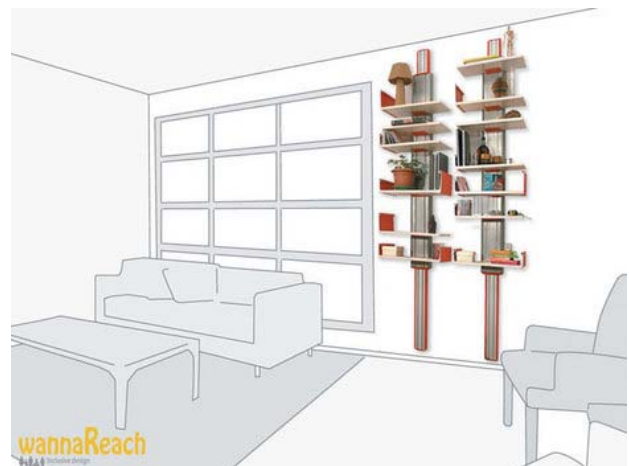
"תמרי, הוריתי לי בבקשה את הספר החדש של גרוסמן מהמדף העליון", ביקש אביה של תמר מבתו ערב אחד. זוהי בקשה מוזרה למדי לבקש מילדה קטנה, אך למעשה היא כבר גבוהה מאביה היושב בכיסא גלגלים.

סיפור זה הוא אחד מעשרות ששמעה דנה יחיא-שווקמן-כהן, מעצבת תעשייתית בוגרת המכון הטכנולוגי בחולון במסגרת ראינות שקיימה עם אנשים בעלי מוגבלויות לצורך פרויקט הגמר שלה.

בישראל חיים מאות אלפי אנשים המוגדרים כבעלי צרכים מיוחדים, הסובלים מלקויות כלשהן, כולל נכויות, לקויות ראייה, מוגבלויות תנועה והבנה, לקויות קוגניטיביות ומוגבלויות הקשורות לזקנה ולחוסר יכולת להתנייד באופן עצמאי. עצם המוגבלות מצריכה שימוש במוצרים מיוחדים והפיכת מרחב המגורים הביתי לנגיש ולמתאים לחיי היומיום. פעמים רבות, פונקציונליות המוצר באה על חשבון האסתטיקה העיצובית שלו, וכך נוצר בו מצב בו אוכלוסייה שלמה של אנשים בעלי מוגבלויות נותרת מקופחת מבחינה זו. בתי הספר הגבוהים המובילים לעיצוב תעשייתי מנסים לתת מענה לבעיה זו, ובחלקם קיימים אף מסלולי לימוד מיוחדים לשם כך.

מסלול "חברה וסביבה" במכון הטכנולוגי בחולון עוסק בין השאר בשאלה כיצד המעצב יכול להועיל לאוכלוסיות בעלות צרכים מיוחדים. במסגרת אחד הפרויקטים המיוחדים הסטודנטים מתבקשים למצוא אדם ספציפי בעל בעיה תפקודית, לעבוד מולו ולפתור את הבעיה שהוא מעלה בעזרת עיצוב פונקציונלי ואסתטי גם יחד. "זו אחת ההזדמנויות הנדירות עבור מעצב לעשות משהו שבאמת מועיל למישהו", משוכנע פרופ' גד צרני, ראש המסלול ומוסיף כי "ההתרגשות של לעצב עבור מישהו שאחר כך מתחיל להשתמש במוצר, זו שמחה שלא שוכחים".

יחידת מדפים סלונים המופעלת בשלט רחוק שלדנה יחיא-שווקמן-כהן

"אנשים בעלי מוגבלויות הם כאלה, מאחר והחברה מגבילה אותם". ה-WannaReach של דנה יחיא-שווקמן-כהן

פרויקט הגמר של יחיא-שווקמן-כהן, שהתמחתה במסלול "חברה וסביבה" גובש בהנחייתן של עדי טל ואילונה לב, ונולד מתוך חוויות אישיות של המעצבת הצעירה שגדלה בסביבה בה היתה קיימת מוגבלות. יחיא-שווקמן-כהן פועלת על פי האידאולוגיה לפיה "אנשים בעלי מוגבלויות הם כאלה, מאחר והחברה מגבילה אותם". מטרתה היתה להעניק תחושת עצמאות לאדם הנכה בסביבה הביתית, תוך התמקדות בתחום הפנאי שנחנך לעתים לטובת תחום הצרכים הבסיסיים.

WannaReach בעיצובה היא יחידת מדפים מודולרית המיועדת בעיקר לסלון, שעולה ויורדת על ידי מנגנון חשמלי בשלט רחוק ומאפשרת לאנשים בכיסא גלגלים להגיע גם לחפצים המונחים במדף העליון. "שמעתי משפטים כמו: 'אמא שלי שוכחת שאני נכה', היא כל הזמן שמה לי דברים למעלה'. אלה משפטים שמאוד צרמו לי בתפיסה הפסיכולוגית שלהם", מתרעמת המעצבת. היחידה מתחילה בגובה של 75 סנטימטר, על מנת לאפשר את תנועת המרחב בבית ולפתוח את החלל לרצפה: "הרבה אנשים לא מודעים לכך שאדם נכה זקוק לקוטר של מטר וחצי בכדי שיוכל להסתובב סביב עצמו". נקודה מספיק שהנחתה את בוגרת המכון היתה השאיפה לעבוד עם חומרים זולים יחסית, דוגמת אלומיניום, על מנת לאפשר לכמה שיותר אנשים לרכוש את המוצר. "בארץ, רק אם יש לך אמצעים, אתה יכול לשפר את התנאים שלך, גם מבחינה עיצובית", חורצת יחיא-שווקמן-כהן. יחידת המדפים עובדת כאמור על ידי מנגנון בעזרתו כל המדפים עולים ויורדים סימולטנית ואפשר לעצור במדף הרצוי. היחידה היא מוצר מכליל, כלומר מיועד לתת מענה לטווח רחב של אוכלוסיה ומלבד ציבור הנכים גם אנשים מבוגרים ונמוכי קומה יכולים ליהנות ממנו. ה-WannaReach זכה במקום הראשון של תחרות שערכה [עמותת מילב"ת](#), הפועלת כבר 30 שנה למען שיפור תנאי חייהם של אוכלוסיות בעלות צרכים מיוחדים, באמצעות סביבה טכנולוגית נגישה ומותאמת.

מייל דנה יחיא-שווקמן-כהן: danayicsh@gmail.com

כיסא עבודה מול השיש במטבח של מאיה אטשטיין

הגדלה

כסא עבודה למטבח המשמש משען לגוף תוך השימוש מול השיש שגם מפחית קשיים האופיינים לגיל הזהב בעיצוב מאיה אטשטיין

בוגרת נוספת של המכון הטכנולוגי בחולון היא מאיה אטשטיין, שעיצבה במסגרת פרויקט הגמר שלה בהנחייתו של פרופ' גד צ'רני, כיסא לעבודה במטבח עבור גיל הזהב. הכיסא משמש משען לגוף בעת העבודה במטבח, תוך מגבלות המטבח הסטנדרטי והשימוש בו לפרקים מול השיש, מפחית לחצים האופיינים לגיל הזהב כגון עייפות, בעיות פרקים וחולשה רגעית. את הכיסא עיצבה מאיה תוך התבוננות על סבתה, שהבישול קרוב ללבה, אך מתקשה לעמוד במטבח למשך פרק זמן ארוך. גם עיצובה של מאיה נופל בקטגוריה של מוצר מכיל ונועד עבור כל מי שסובל מכאבי גב ורגליים.

דוא"ל מאיה אטשטיין: mayaet4@gmail.com

שיקום תוך כדי בישול - תמר איש-כסית

הגדלה

אביזרי בישול למוגבלי תנועה בידיים המשלבים בעדינות תרגילי שיקום יחד עם פעולת הבישול בעיצוב תמר איש כסית

אחרונה חביבה מבוגרות המכון הטכנולוגי היא תמר איש-כסית שעיצבה תחת הנחייתו של פרופ' גד צ'רני את פרויקט הגמר שלה, הנקרא "שיקום דרך בישול". הפרויקט כולל אביזרי בישול למוגבלי תנועה בידיים, המשלבים בעדינות תרגילי שיקום יחד עם פעולת הבישול. איש-כסית עיצבה קולפון, סכין וסוד המיוצרים בהזרקה פלסטית ומכופפים לאחר מכן בחום על גבי ידי המטופל, במרפאות לשיקום כף היד. בנוסף להתאמה אישית וארגונומית, קיימת ידיית עליונה המקבעת את הסכין והקולפון על היד למניעת נפילה ולאחיזה חלשה. הכלים מיועדים למשתמשים הסובלים מתפקוד נמוך של הידיים, שאמורים לבצע תרגילים לשיקום כף היד, ולא תמיד מוצאים בכך עניין. לשם כך שולבו מספר תרגילי שיקום באופן בלתי מורגש בתנועות הבישול הטבעיות: הקולפון מתרכז בחיזוק האגודל על ידי לחיצה מתמשכת, הסכין בהנעת הזרוע והמרפק ומיקוד הכוח בעת החיתוך, הסד מיישר את כף היד ומביא אותה למצב המאפשר פעולות בישול עדינות, וכלי נוסף, כלי לחיץ לתבלינים, מתרכז בחיזוק השרירים ואצבעות כף היד על ידי לחיצה בהתנגדות. אחד הדגשים, לדידה של איש-כסית הוא שהעיצוב השונה לאדם המוגבל "ישתלב עם המוצר בצורה טבעית ולא ייראה כמו עוד תותבת".

דוא"ל תמר איש כסית: tamari.ic@gmail.com

מערכת סירי בישול לעיוורים - רעות בן דניאל

הגדלה

העיצוב מאפשר נגיעה ואחיזה של הסיר מכל כיוון. סירי בישול לעיוורים בעיצוב רעות בן דניאל

רעות בן דניאל, בוגרת החוג לעיצוב תעשייתי בשנקר עיצבה מערכת סירי בישול לאנשים עיוורים. "לקחתי מעולם העיוורים את הרגישות והחדות לפרטים תוך דגש על העובדה שמוצרי טובים לעיוורים יהיו טובים גם לרואים", מסבירה בן דניאל ומוסיפה כי "העיוורים לא מעוניינים לקנות בחנויות שמיעדות נטו עבורם, מאחר ומתייחסים אליהם כמו אל נכים או מוגבלים".

הפרויקט משלב חוויית בישול וביטחון בסביבת המטבח, וכולל 3 סירים בעלי אחיזה היקפית עטופים בבד חסין אש אשר מאפשר נגיעה ואחיזה של הסיר מכל כיוון. תחתית הסיר מורכבת מתעלה בצורת X שמאפשרת מיקום מדויק של הסיר על מרכז הכריים ותעלה היקפית שמונעת מהאש לטפס כלפי מעלה. בן דניאל מתרגשת באומרה כי לפעמים חשה כי היא רואה פחות טוב מהעיוורים עצמם: "לעיוורים יש רגישות, רמת דיוק וידידה לפרטים הרבה יותר חזקות מלאנשים שרואים. אחת הנשים אותן ראינו ענדה שעון מקסים מעור חום וזהב ושאלה: 'זה שאני עיוורת, זה אומר שאני צריכה לעמוד שעון מכושר?'".

דוא"ל רעות בן דניאל: reutbendaniel@gmail.com

סדרת מוצרי מטבח לעיוורים - נאורה ציגלר

הגדלה

להרגיש את המוצר מבלי לגעת במתכת החמה. סדרת מוצרי מטבח לעיוורים בעיצוב נאורה ציגלר

גם נאורה ציגלר, בוגרת החוג לעיצוב תעשייתי-מכליל במכללת הדסה ירושלים, החליטה לחקור את הצרכים של ציבור לקוי הראייה לעומק. "אני מאוד אוהבת לבשל וניסיתי לחשוב על עיצוב שקשור לעולם החושים של בישול. החלטתי לחקור את הנושא ויצאתי לסייר בבית חינוך לעיוורים בירושלים וכך נחשפתי לעולמם של העיוורים ולקשיים הכרוכים בבישול עבורם". התוצר המבורך של המפגשים הללו הביא לפרויקט הגמר של ציגלר, אותו הנחתה ראש החוג, דינה שחר, הנקרא "סיפור על מטבח וחושך" וכולל סדרה של מוצרי מטבח המיועדים לאוכלוסיה העיוורת וביניהם סיר, כפות לבישול וכלי מדידה לנוזלים או לפרודוקטים יבשים כגון קמח או תבלינים. אחד המוצרים שעיצבה הוא סיר מתכת אליו מתחברים מעין משפכי ידיות מסיליקון, אשר מנתבים את היד ומאפשרים לאדם המבשל להרגיש את המוצר מבלי לגעת במתכת החמה. ניתן לתפעל ולשנות את שולי הכלי למצבים שונים: ליצור פיה או מכסה לצורך בישול, אידוי או אחסון. בנוסף, הידיות הקשיחות של הכלי משמשות גם לנעילתו. המוצרים שפיתחה המעצבת נמצאים בהליך קבלת פטנט רשום.

ליצירת קשר עם נאורה ציגלר

ובכן, רעיונות, יפים ככל שיהיו, לחדד ומציאות לחדד. אחת הבעיות של מעצבים צעירים היוצאים לשוק היא העובדה שתחום העיצובים עבור אוכלוסיות בעלות צרכים מיוחדים לא מפותח דיו בארץ. פרופ' צ'רני מסביר כי "יש יותר עירנות וטיפול משהיו בעבר ויותר מוצרים ממוסדים, אבל המצב הופך בעייתי כשלאנשים יש צורך ספציפי ואז צריך לעצב מוצר במיוחד עבורם". מאחר והשוק לאנשים עם צרכים מיוחדים הוא שוק יחסית קטן, והצרכים משתנים מאדם לאדם, אין אופציה לייצר חלק גדול מהמוצרים בייצור המוני, כי זה כרוך בעלות גבוהה. "באירופה יותר קל מהבחינה הזו", מוסיפה דנה יחיאל-שווקמן-כחן ואילו תמר איש-כסית טוענת מצידה כי כמעט אינה מרויחה על המוצרים שהיא מייצרת כפרילנסרית עבור אינדיווידואלים שונים "מה שעולה ליצור 20 שקלים בייצור תעשייתי, עולה לי 300 שקלים".

עמותת מיל"ת, שזיהתה את הצורך הקיים כבר לפני למעלה משלושה עשורים, פועלת מאז לפיתוח מוצרים והתאמתם לאוכלוסיות בעלי צרכים מיוחדים ובשנים האחרונות

הושם שם דגש על האסתטיקה העיצובית, בנוסף לטכנולוגיה.